

دانشگاه اصفهان

دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی

گروه تربیت بدنی و علوم ورزشی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته‌ی تربیت بدنی و علوم ورزشی

گرایش مدیریت ورزشی

تدوین سند آمایش ورزشی در استان فارس از دیدگاه کارشناسان

استاد راهنما:

دکتر مسعود نادریان جهرمی

استاد مشاور:

دکتر محمد سلطان حسینی

پژوهشگر:

ابراهیم آرین فرد

تیر ماه ۱۳۹۲

کلیه حقوق مادی و معنوی مترتب بر دست‌آوردهای مطالعات،
ابتکارات و نوآوری‌های ناشی از پژوهش موضوع این پایان‌نامه
متعلق به دانشگاه اصفهان است. دانشجو موظف به رعایت
آئین‌نامه و منشور اخلاق در پژوهش برای ارائه و یا چاپ
مطالب مستخرج از پایان‌نامه خود می‌باشد.

دانشگاه اصفهان

دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی

گروه مدیریت ورزشی

پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد رشته‌ی تربیت بدنی گرایش مدیریت ورزشی آقای

ابراهیم آراین فرد

تحت عنوان :

تدوین سند آمایش ورزشی در استان فارس از دیدگاه کارشناسان

در تاریخ ۱۳۹۲/۴/۲۹ توسط هیأت داوران زیر بررسی و با درجه خوب به تصویب نهایی رسید.

امضا
امضا

۱- استاد راهنمای پایان نامه دکتر مسعود نادریان جهرمی با مرتبه علمی دانشیار

۲- استاد مشاور پایان نامه دکتر محمد سلطان حسینی با مرتبه علمی استادیار

امضا
امضا

۳- استاد داور داخل گروه دکتر شهرام عروف زاد با مرتبه علمی استادیار

۴- استاد داور خارج از گروه دکتر جهانگیر کریمیان با مرتبه علمی دانشیار

الهی

وقتی همه چیز را به تو می سپارم،

نور بی کران تو در من جریان می یابد

و دعایم به بهتری شیوی ممکن متجلی می شود.

پس هم اکنون خود را در آغوش تو رها می کنم،

تا تمام آشفتگی ها و سردرگمی هایم

در مضور امن و گرم تو به آرامی ذوب شوند،

و از میان بروند.

با سپاس فراوان از فوانواده ام که در تمام مراحل تمصیل یار و یاورم بوده اند، استاد گرامی جناب آقای دکتر نادریان که راهنمایی و حمایت خود را از من دریغ نکردند و جناب آقای دکتر سلطان مسینی که زحمت مشاوره این رساله را بر عهده داشتند.

در پایان از تمام کسانی که در اتمام این رساله مرا یاری کردند سپاسگزاری می کنم و توفیق روز اخزون آنها را از درگاه ایزد منان فواستارم.

تقدیم به مهربان فرشتگانی که:

**لمظات ناب باور بودن، لذت و غرور دانستن،
جسارت فواستن، عظمت رسیدن و تمام تجربه
های یکتا و زیبای زندگی، مدیون حضور سبز
آنهاست:**

تقدیم به خانواده عزیزم....

چکیده

آمایش سرزمین تنظیم رابطه بین انسان، سرزمین و فعالیت به منظور بهره‌برداری مناسب، بهینه و پایدار از جمیع امکانات است. هدف تحقیق حاضر تدوین سند آمایش ورزشی در استان فارس می‌باشد. روش این تحقیق به دلیل ماهیت موضوع، توصیفی است. نتایج حاکی از آن است که تا پایان سال ۱۳۹۱ تعداد ۴۶۵۹ نفر مربی مرد، ۲۸۹۰ نفر مربی زن، ۳۰۴۵ نفر داور مرد و ۱۵۹۳ نفر داور زن در کل استان فارس فعالیت داشتند، کل سرانه ورزشی در استان فارس برابر با ۰/۷۳ مترمربع به ازای هر نفر است. در بخش هیئت‌های برتر، رشته کاراته با فراوانی ۱۸ (۸/۳ درصد) بر طبق نظر کارشناسان بیشترین فراوانی، در بخش هیئت‌های مستعد برتری رشته کشتی با فراوانی ۱۲ (۵/۵ درصد) و در بخش رشته‌های در حال پیشرفت، رشته آمادگی جسمانی با فراوانی ۱۵ (۵/۹ درصد)، بیشترین فراوانی بدست آورده‌اند. تعداد کل ورزشکاران رسمی و بیمه شده در سطح استان فارس برابر با ۱۶۰۰۴۱ نفر ورزشکار بوده است که ۵۵۹۲۱ نفر در بخش بانوان و ۱۰۴۱۲۰ نفر در بخش آقایان می‌باشد. با توجه به شرایط جغرافیایی استان فارس می‌توان سه رشته مهم اسکی، کوهنوردی و قایقرانی را با توجه به موهبت‌های طبیعی استان گسترش داد.

کلید واژه ها: آمایش سرزمین، برنامه ریزی آمایش ورزش، مناطق جغرافیایی، استان فارس

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول
۱	مقدمه
۲	۱-۱) بیان مسئله:
۶	۲-۱) اهمیت و ارزش تحقیق
۷	۳-۱) اهداف پژوهش:
۷	۱-۳-۱) هدف کلی
۷	۲-۳-۱) اهداف فرعی پژوهش:
۷	۴-۱) سوالهای تحقیق
۷	۵-۱) تعاریف نظری واژه‌ها
۸	۶-۱) تعاریف عملیاتی
۱۰	فصل دوم
۱۰	مقدمه
۱۱	۱-۲) آمایش
۱۱	۱-۱-۲) تبیین ابعاد مفهومی آمایش سرزمین
۱۶	۲-۱-۲) مؤلفه‌ها و ویژگی‌های آمایش سرزمین
۱۷	۲-۱-۳) ویژگی‌های ساختار فضایی کشور و لزوم توجه به آمایش سرزمین
۲۱	۲-۱-۴) آمایش سرزمین در برنامه پنجم
۲۲	۲-۱-۵) سیستم کلان برنامه‌ریزی (سیستم انسان، طبیعت، شهر):
۲۴	۲-۱-۶) سیستم ارزشی و ورزش
۲۸	۲-۱-۷) سیستم فضایی - فعالیتی:
۳۳	۲-۲) پیشینه آمایش سرزمین در ایران

۳۳.....	۱-۲-۲) پیشینه تحول و تطور برنامه‌ریزی آمایش سرزمین در ایران قبل از پیروزی انقلاب اسلامی.....
۳۶.....	۲-۲-۲) پیشینه برنامه‌ریزی و آمایش سرزمین پس از پیروزی انقلاب اسلامی:.....
۳۹.....	۳-۲) استان فارس : .....
۳۹.....	۱-۳-۲) کوه‌های استان فارس :.....
۴۰.....	۲-۳-۲) دریاچه‌های استان فارس:.....
۴۰.....	۴-۲) بازنگری تحقیقات انجام شده در رابطه با آمایش سرزمین(آمایش ورزشی) : .....
۴۵.....	فصل سوم .....
۴۵.....	مقدمه .....
۴۶.....	۱-۳) روش تحقیق:.....
۴۶.....	۲-۳) جامعه آماری: .....
۴۶.....	۳-۳) روش نمونه‌گیری:.....
۴۶.....	۴-۳) ابزار اندازه‌گیری:.....
۴۷.....	۵-۳) پایایی و روایی مصاحبه .....
۴۷.....	۶-۳) روش‌های آماری .....
۴۸.....	فصل چهارم .....
۴۸.....	مقدمه:.....
۴۹.....	۱-۴) سؤال اول تحقیق .....
۵۱.....	۲-۴) سؤال دوم تحقیق .....
۵۷.....	۳-۴) سؤال سوم تحقیق .....
۷۲.....	۴-۴) سؤال چهارم تحقیق .....
۷۶.....	۵-۴) سؤال پنجم تحقیق .....
۸۰.....	فصل پنجم .....
۸۰.....	بحث و نتیجه‌گیری .....
۸۰.....	مقدمه .....
۸۱.....	۱-۵) خلاصه موضوع و روش‌ها .....

- ۸۲..... (۲-۵) سؤال اول تحقیق
- ۸۳..... (۳-۵) سؤال دوم تحقیق
- ۸۵..... (۴-۵) سؤال سوم
- ۸۶..... (۵-۵) سؤال چهارم تحقیق
- ۸۶..... (۶-۵) سؤال پنجم تحقیق
- ۸۷..... (۷-۵) نتیجه گیری نهایی
- ۸۷..... (۸-۵) پیشنهادهای حاصل از تحقیق
- ۸۸..... (۹-۵) پیشنهاد برای تحقیقات بعدی
- ۹۲..... منابع و مأخذ

فهرست شکل‌ها

صفحه	عنوان
۲۰.....	شکل ۱-۲ اسناد عملیاتی.....
۲۳.....	شکل ۲-۲ اجزاء سیستم کلان برنامه‌ریزی.....
۲۸.....	شکل ۳-۲ فضاهای ورزشی .....

فهرست جدول‌ها

عنوان	صفحه
جدول (۱-۲) مراحل تکاملی آمایش سرزمین در ایران.....	۱۵
جدول (۲-۲) آستانه‌های جمعیتی و دسترسی و وسعت برای فضاهای ورزشی در مقیاس‌های مختلف شهری.....	۲۹
جدول (۳-۲) انواع فضاهای مورد نیاز در مقیاس‌های مختلف شهری	۳۰
جدول (۴-۲) تعداد انواع اماکن ورزشی مورد نیاز شهرهای ایران با توجه به رده‌بندی جمعیتی آن‌ها.....	۳۱
جدول (۵-۲) سطوح مورد نیاز برای ورزش‌ها در تقسیمات عملکردی (متر مربع).....	۳۲
جدول (۶-۲) مناطق دهگانه شهرستان اصفهان.....	۴۲
جدول (۱-۴) تعداد مربیان و داوران فعال در رشته‌های ورزشی مختلف در سال ۱۳۹۱.....	۴۹
جدول (۲-۴) تعداد اماکن ورزشی شهری استان فارس به تفکیک شهرستان.....	۵۱
جدول (۳-۴) مساحت اماکن ورزشی شهری استان فارس به تفکیک شهرستان (مترمربع).....	۵۲
جدول (۴-۴) سرانه اماکن ورزشی شهری استان فارس به تفکیک شهرستان ها (سانتیمتر مربع).....	۵۴
جدول (۵-۴) سرانه ورزشی شهرستان‌های استان فارس.....	۵۶
جدول (۶-۴) هیئت‌های تحت پوشش شهرستان شیراز	۵۸
جدول (۷-۴) هیئت‌های تحت پوشش شهرستان جهرم	۵۸
جدول (۸-۴) هیئت‌های تحت پوشش شهرستان لامرد.....	۵۹
جدول (۹-۴) هیئت‌های تحت پوشش شهرستان داراب	۵۹
جدول (۱۰-۴) هیئت‌های تحت پوشش شهرستان زرین‌دشت.....	۶۰
جدول (۱۱-۴) هیئت‌های تحت پوشش شهرستان مرورشت.....	۶۰
جدول (۱۲-۴) هیئت‌های تحت پوشش شهرستان پاسارگاد.....	۶۱
جدول (۱۳-۴) هیئت‌های تحت پوشش شهرستان آباده.....	۶۱
جدول (۱۴-۴) هیئت‌های تحت پوشش شهرستان بوانات	۶۲
جدول (۱۵-۴) هیئت‌های تحت پوشش شهرستان فراشبند.....	۶۲
جدول (۱۶-۴) هیئت‌های تحت پوشش شهرستان ارسنجان.....	۶۳
جدول (۱۷-۴) هیئت‌های تحت پوشش شهرستان سروستان.....	۶۳
جدول (۱۸-۴) هیئت‌های تحت پوشش شهرستان کازرون.....	۶۴
جدول (۱۹-۴) هیئت‌های تحت پوشش شهرستان خنج.....	۶۴
جدول (۲۰-۴) هیئت‌های تحت پوشش شهرستان اقلید	۶۵

- جدول (۲۱-۴) هیئت‌های تحت پوشش شهرستان نی ریز ۶۵
- جدول (۲۲-۴) هیئت‌های تحت پوشش شهرستان ممسنی ۶۶
- جدول (۲۳-۴) هیئت‌های تحت پوشش شهرستان سپیدان ۶۶
- جدول (۲۴-۴) هیئت‌های تحت پوشش شهرستان استهبان ۶۷
- جدول (۲۵-۴) هیئت‌های تحت پوشش شهرستان قیروکارزین ۶۷
- جدول (۲۶-۴) هیئت‌های تحت پوشش شهرستان فسا ۶۸
- جدول (۲۷-۴) هیئت‌های تحت پوشش شهرستان خرم بید ۶۸
- جدول (۲۸-۴) هیئت‌های تحت پوشش شهرستان مهر ۶۹
- جدول (۲۹-۴) هیئت‌های تحت پوشش شهرستان فیروزآباد ۶۹
- جدول (۳۰-۴) هیئت‌های تحت پوشش شهرستان لارستان ۷۰
- جدول (۳۱-۴) هیئت‌های تحت پوشش شهرستان رستم ۷۰
- جدول (۳۲-۴) میزان فراوانی و درصد رشته‌های ورزشی مختلف ۷۱
- جدول (۳۳-۴) تعداد ورزشکاران بیمه شده تا پایان سال ۱۳۹۱ ..... ۷۳
- جدول (۳۴-۴) مسابقات المپیک ۷۳
- جدول (۳۵-۴) مسابقات جهانی ۷۴
- جدول (۳۶-۴) مسابقات بین‌المللی ۷۴
- جدول (۳۷-۴) مسابقات آسیایی ۷۵
- جدول (۳۸-۴) ناحیه معتدل و مرطوب مرکزی ۷۶
- جدول (۳۹-۴) ناحیه سرد و خشک شمالی ۷۷
- جدول (۴۰-۴) ناحیه گرم و خشک جنوبی ۷۸
- جدول (۴۱-۴) ناحیه گرم و نیمه مرطوب غربی ۷۹

فصل اول

کلیات تحقیق

مقدمه

آمایش^۱ سرزمین تنظیم رابطه بین انسان، سرزمین و فعالیت به منظور بهره‌برداری مناسب، بهینه و پایدار از جمیع امکانات است. در واقع آمایش سرزمین، برنامه‌ریزی با در نظر گرفتن منابع مالی، نیروی انسانی، توان اکولوژیکی است که اساس توسعه پایدار را تشکیل می‌دهد. توسعه پایدار، دستیابی توأم به اهداف اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی را مد نظر قرار دارد (خوش آموز، طالعی، منصوریان، ۱۳۹۱). از آنجایی که بسیاری از امکانات و تجهیزات ورزشی با برنامه‌ریزی‌های طولانی مدت و بوسیله سرمایه‌گذاری از طریق بودجه‌های عمومی و در مواردی از طریق سرمایه‌گذاری‌های خصوصی انجام می‌پذیرد (کاتیس و هامفریس، ۲۰۰۳)^۲، لذا استفاده مناسب از جمیع امکانات جهت افزایش بهره‌وری و به عبارت دیگر توجه به آمایش را طلب می‌کند.

نزدیک به نیم قرن از اجرای طرح‌های مختلف آمایش سرزمین در ایران سپری شده است. در این مدت نتایج طرح‌ها با ناکامی‌ها و موفقیت‌هایی روبرو بوده است (زررقانی، اعظمی، ۱۳۸۹). طبق برنامه پنجم توسعه، دولت مکلف است به منظور توزیع مناسب جمعیت و فعالیت‌ها در پهنه سرزمین، با هدف استفاده کارآمد از قابلیت‌ها و مزیت‌های کشور با استفاده از مطالعات انجام شده، سند ملی آمایش سرزمین مشتمل بر چشم انداز بلند مدت توسعه فضایی

---

1. preparation

2. Coates, D., & Humphreys, B. R. (2003)

کشور، در چارچوب سیاست‌های کلی نظام، تحلیل شرایط منطقه‌ای و بین‌المللی و امکانات، محدودیت‌ها و مزیت‌های سرزمین را از ابتدای برنامه پنجم به مرحله اجرا درآورد. ارزیابی توان محیط عبارت از برآورد سطح یا کلاس استفاده ممکن انسان از سرزمین برای کاربردهای مختلف می‌باشد. در واقع آمایش سرزمین عبارت است از تنظیم رابطه بین انسان در سرزمین به منظور بهره‌برداری پایدار و در خور از تمام امکانات فضایی سرزمین جهت بهبود وضعیت مادی و معنوی اجتماع در طول زمان (جهانی، مخدوم، فقهی، فرخنده، ۱۳۹۰). در بحث مطالعات آمایش در کشورهای مختلف از جمله استرالیا دسترسی و نزدیکی به اماکن ورزشی مهم‌ترین موضوعی است که به آن توجه ویژه‌ای می‌شود (است هال و همکاران، ۲۰۰۱)^۱، تحقیقات نشان می‌دهد که در مناطق کمتر توسعه یافته، توجه به دسترسی و نزدیک بودن به اماکن ورزشی در اولویت‌های بعدی قرار دارد (سومن و مکین تایر ۱۹۹۵)^۲.

برنامه ریزی آمایشی معمولاً در سه سطح ملی، منطقه‌ای و محلی انجام می‌گیرد. تصمیم‌گیری سطوح بالاتر، رهنمودهایی برای طرح‌ریزی سطوح پایین‌تر است که متقابلاً راهبردهای کلی طرح‌ریزی ملی و حتی منطقه‌ای از طریق طرح‌های محلی به مورد اجرا گذاشته می‌شود. از نظر زمانی برنامه‌های کالبدی به سه گروه برنامه‌های بلند مدت (بیش از ۲۰ سال)، میان مدت (۱۰ تا ۲۰ ساله) و کوتاه مدت (۴ تا ۶ ساله) تقسیم بندی می‌شوند (کارگر، بحیرایی، سمنانی، ۱۳۹۰).

در بحث آمایش ورزش^۳ می‌توان به اولویت‌بندی رشته‌های ورزشی مختلف در سطح استان‌ها پرداخت و بدین ترتیب رشته‌های اولویت‌دار استان‌ها را مشخص نمود تا از طرفی به افزایش انگیزه برای افزایش فعالیت هیئت‌های مذکور منجر شود و از طرف دیگر هیئت‌های ورزشی که فعالیت چندانی ندارند شناسایی گردند. پژوهش حاضر در پی شناسایی پتانسیل‌های موجود در استان فارس اعم از پتانسیل‌های طبیعی و انسانی و اولویت‌بندی رشته‌های ورزشی مختلف در سطح استان فارس می‌باشد.

۱-۱) بیان مسئله:

اصطلاح آمایش از ریشه آمودن به معنای آباد کردن گرفته شده است (معین، ۱۳۷۱). آمایش سرزمین را مهندسی ترتیبات بهره‌وری بهینه از ظرفیت‌های اجتماعی و طبیعی تعبیر کرده‌اند. به این ترتیب این مقوله به عنوان تلفیقی از سه علم اقتصاد، جغرافیا و جامعه‌شناسی شکل می‌گیرد (سجادی، ۱۳۸۰).

جغرافی‌دانان، آمایش را بهره‌برداری از زمین و منابع آن بر اساس دیدگاه جغرافیای کاربردی یا برنامه‌ریزی تعریف نموده‌اند. مطالعه آمایش سرزمین نظم نوینی از سازمان‌دهی منابع طبیعی و فعالیت‌های انسانی را بر پهنه سرزمین مهیا نموده و به سازمان‌دهی متعادل و منطقی فضای موجود، برای تجمع گروه‌های انسانی می‌پردازد. اینجاست که در مطالعات آمایش سرزمین از تکنیک‌های برنامه‌ریزی فضایی استفاده می‌شود (سرور، ۱۳۸۴).

---

1. Stahl, T.(2001)

2. Sooman, A., & Macintyre, S. (1995).

3. sport preparation

طبقه‌بندی فعالیت‌های انسان در یک نگاه شامل فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی است. طبیعتاً فعالیت‌های گوناگون و پیچیده انسان در فضای جغرافیایی نیازمند بسترسازی شایسته به منظور دستیابی به بیشینه بهره‌وری است. بر این اساس آمایش سرزمین ارتباط میان انسان، فضا و فعالیت‌های انسان را نظم می‌دهد (آسایش، ۱۳۷۵).

سه بار انجام مطالعات آمایش سرزمین در ایران که سابقه‌های بیش از شش دهه برنامه‌ریزی را تجربه کرده، دستمایه‌های گران‌بهایی را برای نظام برنامه‌ریزی و برنامه‌ریزان کشور به همراه داشته است. تجربه اول که به دهه ۱۳۵۰ شمسی باز می‌گردد پس از افزایش ناگهانی درآمدهای ارزی کشور بود که طی دو شوک نفتی دهه ۱۹۷۰ میلادی رخ داد و برنامه‌ریزان را واداشت تا با افزایش هزینه‌های جاری و عمرانی دولت تخصیص مجددی از منابع را سامان دهند. این در حالی بود که عدم تعادل‌های چشمگیر منطقه‌ای، ناهماهنگی‌های بخشی، رشد فزاینده وشتابان پایتخت و ناکارآمدی شبکه زیرساختی کشور، ضرورت توجه جدی به سرزمین و اتفاق‌هایی را که در آن افتاده، الزامی کرده بود. تجربه نخست مطالعات آمایش سرزمین که طی دهه پنجاه توسط مهندسان مشاور ستیران سازمان یافت به گونه‌ای طراحی شده بود که در قالب مجموعه‌ای از برنامه‌های میان مدت عملیاتی شود. هرچند با وقوع انقلاب اسلامی و ضرورت تجدید نظر در همه ارکان نظام، وقفه‌ای در اجرای برنامه‌های آمایشی پدید آمد اما تجارب گران‌بهای مطالعات آمایش که پس از پیروزی انقلاب اسلامی حاصل شد، دستمایه‌های شگرفی بوده که برای کشوری که در دنیای وابستگی به شرق و غرب داعیه استقلال و خودکفایی داشته است، افق‌های نوینی را نوید می‌بخشد. در این فضا با همت مسئولان وقت سازمان برنامه و بودجه وقت و تشکیل دفتر برنامه‌ریزی منطقه‌ای، وظیفه سند آمایش سرزمین اسلامی ایران بر عهده دفتر یاد شده، قرار گرفت. هرچند به دلایل مختلف مطالعات دور اول آمایش پس از انقلاب نیز نتوانست از مرحله طرح پایه آمایش سرزمین فراتر رود اما با توجه به برخی از ابعاد، حاوی جنبه‌های خلاقانه‌ای بود که در نوع خود قابل توجه هستند. دلایل این امر مجموعه‌ای از عوامل ساختاری و کارکردی را شامل می‌شود که در حیطه‌های مختلف نظری، معرفتی، عملی و اجرایی می‌گنجد. این موضوع که گاه حتی در بین برنامه‌ریزان نیز تلقی واحدی از آمایش سرزمین وجود ندارد، حکایت از تعدد برداشت‌ها از مقوله آمایش سرزمین در نظام برنامه‌ریزی و اجرایی کشور دارد که سبب شده به رغم تلاش‌های گسترده و دامنه دار در زمینه مطالعات آمایش سرزمین برخی سوء تفاهم‌هایی نظیر در تعارض و رقابت قرار داشتن سنت برنامه‌ریزی اقتصادی با آمایش سرزمین به تحدید عرصه‌های لازم برای پیشبرد مطالعات آمایش سرزمین بینجامد. مجموعه مطالعات آمایش سرزمین هرچند در حیطه اجرا کمتر فرصت ظهور و بروز یافتند اما در حیطه نظری منجر به تعمق و بومی‌سازی مبانی آمایش در ایران شدند. انباشت معارف آمایشی در شرایطی که معضلات کشور به لحاظ ماهوی تفاوت چندانی با گذشته نکرده بود، بعلاوه فضای نوینی که شرایط و انتظارات محیط درونی پس از جنگ و تجربه تهیه و اجرای دو برنامه توسعه و تحولات بیرونی ناشی از فروپاشی شوروی و تحولات جهانی روی داده بود، منجر به آغاز دور دوم مطالعات آمایش سرزمین پس از پیروزی انقلاب اسلامی شد. مطالعاتی که به رغم منجر شدن به تدوین اسناد ارزش-مندی نظیر «نظریه پایه توسعه ملی» و اسناد سطح ملی آمایش سرزمین شامل «ظوابط ملی آمایش سرزمین»، «راهبردهای دراز مدت توسعه بخش‌ها از منظر آمایش سرزمین» و «نظریه پایه توسعه استان‌ها» به دلایلی که به طور عمده ناشی از ویژگی‌های نظام اجرایی و اداری کشور است، نتوانسته اند به سطوح تفصیلی‌تر وارد شوند و به مرحله اجرا درآیند (گزارش جهت‌گیری‌های آمایش ملی، ۱۳۸۳).

در ایران از آمایش سرزمین می توان بعنوان سازماندهی مطلوب فضا در جهت نیل به اهداف یاد کرد. بنابراین هدف کلی آمایش سرزمین سازماندهی فضا به منظور بهره‌وری مطلوب از سرزمین در چارچوب منافع ملی است. در این تعریف اجزای تشکیل دهنده، فضا، جمعیت، فعالیت‌های اقتصادی-اجتماعی و محیط است. آمایش سرزمین در ایران برای تنظیم ارتباط فی مابین انسان-فضا و فعالیت‌های انسان در فضا انجام می شود و لذا تأکید خاصی بر دیدگاه فضایی(مکانی-جغرافیایی) در برنامه‌ریزی توسعه و تکامل ملی دارد. هدف و آرمان چنین دیدگاهی(توزیع و تقسیم) جمعیت و فعالیت‌های عمرانی در پهنه سرزمین، اجرای استراتژی بهزیستی برای فرد و جامعه، استفاده مطلوب از منابع طبیعی و نیروی انسانی در جهت کفایت اقتصادی و اجتماعی است(معصومی اشکوری، ۱۳۷۰).

هدف آمایش سرزمین این است که به برنامه ریزی، بعدی جدید بدهد که همان نحوه توزیع و سازمان‌یابی انسان و فعالیت‌ها در سراسر سرزمین ملی است(رجیونال پلانیگ آفیس^۱، ۱۹۹۷).

در تعاریف دیگر منظور از آمایش، تعیین توان بالقوه و شایستگی اراضی و تعیین مطلوب‌ترین نوع بهره‌برداری از آنهاست. بعبارت دیگر آمایش فرایندی است که زبندگی هر نوع استفاده‌ای را برای هر بخشی از سرزمین با توجه به فعالیت‌های آن ارائه می دهد(مجنونیان، ۱۳۸۷).

یافتن مکان بهینه در مدیریت خدمات عمومی یکی از چالش‌های مهم در آمایش منطقه‌ای است. به منظور دست-یابی و روند استفاده حداکثر و مستمر از پتانسیل زمین با ایجاد کمترین تخریب در محیط، آمایش سرزمین ابداع شد. آمایش سرزمین، تنظیم رابطه بین انسان، فضا و فعالیت‌های انسان در فضا به منظور بهره‌برداری منطقی از تمام امکانات موجود برای بهبود وضعیت مادی و معنوی اجتماع بر اساس ارزش‌های اقتصادی و با توجه به سوابق فرهنگی و ابزار علم و تجربه در طول زمان است(مخدوم، ۱۳۸۲).

برنامه‌ریزی آمایش سرزمین و طرح کالبدی اعم از ملی و منطقه‌ای، معنای ثابتی ندارد. یعنی مفهوم آن‌ها هم در یک کشور در طول زمان دگرگون می‌شود و هم در کشورهای مختلف متفاوت است. از این رو بهتر است بپرسیم، کدام برنامه‌ریزی، کدام آمایش و کدام طرح‌ریزی کالبدی مورد نظر ماست. زیرا در مواردی طرح‌ریزی کالبدی نه برنامه‌ریزی عمرانی است و نه آمایش سرزمین، و در موارد دیگر هم این است و هم آن. بعبارت دیگر برنامه‌ریزی آمایش یا طرح‌ریزی کالبدی، مدیریت خردمندانه فضاست(توفیق، ۱۳۷۱).

در حوزه برنامه‌ها و فعالیت‌های ورزشی در سال ۱۳۸۵ یک طرح کلی با توجه به آمایش سرزمین از سوی دفتر استعدادیابی و قهرمان‌پروری سازمان تربیت‌بدنی تهیه شد. در این طرح شش گروه ورزش‌های پایه، ورزش‌های ملی و محبوب، رشته‌های ورزشی مدال‌آور، ورزش‌های شانس مدال، ورزش‌های منتخب طرح و ورزش ویژه هر استان در نظر گرفته شده است تا استان‌ها منهای ۴ گروه مشترک در طرح، بر اساس ظرفیت‌ها و قابلیت‌های موجود دست به سرمایه‌گذاری بزنند. با توجه به تأکید معاون رئیس جمهور و رئیس سازمان تربیت‌بدنی وقت در راستای توسعه کمی و کیفی ورزش به ویژه در بخش قهرمانی و بهره‌گیری از تمامی ظرفیت‌های موجود در استان‌های کشور با توجه به

1.regional planning office,1997

استعدادها و نخبگان ورزشی، طرح آمایش سرزمین رشته‌های ورزشی مورد توجه قرار گرفته است. تقسیم‌بندی شش گروه رشته‌های ورزشی عبارت بودند از:

ورزش‌های پایه: شامل رشته‌های ورزشی شنا، ژیمناستیک و دو و میدانی است که به لحاظ اهمیت این ورزش‌ها به لحاظ تعداد مدال در مسابقات جهانی، المپیک و آسیایی و همچنین اساس و زیر بنایی برای سایر رشته‌های ورزشی در استان‌های کشور در نظر گرفته شده است.

ورزش‌های ملی و محبوب: شامل رشته‌های ورزشی کشتی و فوتبال است و این دو رشته ورزشی به لحاظ گرایش‌ها مردمی در اکثر استان‌های کشور و همچنین کسب مدال‌های متعدد در مسابقات المپیک، جهانی و آسیایی در رشته کشتی، برای تمامی استان‌های کشور منظور شده است.

رشته‌های ورزشی مدال‌آور: شامل رشته‌های کاراته، تکواندو، جودو و ووشو است که به لحاظ توسعه کمی و کیفی این ورزش‌ها در چند سال اخیر و همچنین کسب مدال‌های رنگارنگ در مسابقات جهانی، المپیک و آسیایی، جایگاه ویژه‌ای را در ورزش کشور به خود اختصاص داده‌اند که در استان‌های کشور با توجه به زیرساخت‌ها و استعدادها موجود، ادارات کل تربیت‌بدنی استان‌ها موظف‌اند از بین این چهار رشته، دو رشته ورزشی را انتخاب کنند.

ورزش‌های شانس مدال: از رشته‌های ورزشی قایقرانی، تیراندازی و تیر اندازی با کمان تشکیل شده است. با توجه به تعداد مدال در این رشته‌ها و همچنین استعدادهای موجود در برخی استان‌های کشور و روند رو به رشدی که این رشته‌ها در سال‌های اخیر داشته‌اند، دو رشته از این رشته برای استان‌های کشور پیش‌بینی شده است. استان‌هایی که دارای امکانات و زیر ساخت‌های ورزش قایقرانی هستند یکی از دو رشته تیراندازی و تیراندازی با کمان را نیز انتخاب نموده و جهت توسعه کمی و کیفی این دو رشته فعالیت می‌کنند. استان‌هایی که فاقد شرایط و امکانات توسعه رشته قایقرانی هستند می‌توانند در هر دو رشته تیراندازی و تیراندازی با کمان و با حداقل یکی از این دو رشته فعالیت کنند.

ورزش‌های منتخب طرح: در این بخش حداقل ۵ رشته ورزشی جزء ورزش‌های منتخب هر استان قرار گرفته است. با توجه به نظرات فدراسیون‌های ورزشی، ادارات کل تربیت‌بدنی استان‌ها و جمعیت ورزشی رشته مورد نظر، رشته‌های ورزشی بر خلاف تقسیم‌بندی انجام شده تا مرحله چهارم برای هر استان متفاوت است.

ورزش ویژه هر استان: که با توجه به امکانات و شرایط موجود هر استان، یک یا دو رشته ورزشی توسط استان مربوطه انتخاب و معرفی شده است. محوریت در انتخاب رشته ویژه در حقیقت زیرساخت‌ها و امکانات موجود در هر استان است که می‌تواند حداقل در جهت توسعه کمی رشته مورد نظر مفید واقع شود. رشته‌های ورزشی معرفی شده در جداول هر استان در بخش پنجم یعنی ورزش‌های منتخب طرح در هر سال مورد ارزیابی قرار گرفته و این امکان وجود دارد که در سال‌های آتی، رشته یا رشته‌هایی از طرح خارج و رشته ورزشی دیگری که فعالیت بیشتری داشته است، جایگزین شود.

ورزش‌های منتخب در طرح آمایش سرزمین رشته‌های ورزشی به همراه ورزش ویژه در استان فارس به قرار زیر از سوی دفتر استعدادیابی و قهرمان‌پروری سازمان تربیت‌بدنی آماده شده است، ورزش‌های منتخب طرح در استان فارس: وزنه‌برداری، بسکتبال، بدمینتون، والیبال، هندبال و ورزش ویژه استان، اسکی می‌باشد.

این طرح که از سوی دفتر استعدادیابی سازمان تربیت‌بدنی در سال ۱۳۸۵ ارائه شد تنها یک نگاه کلی به ورزش استان‌ها داشت و متأسفانه در بحث آمایش ورزش تا به حال در کشور تحقیقات گسترده‌ای صورت نگرفته است.

با توجه به این که استان فارس پنجمین استان پر جمعیت کشور به شمار می‌آید و از لحاظ اقلیمی به چهار ناحیه اقلیمی سرد و خشک شمالی، ناحیه معتدل و مرطوب مرکزی، ناحیه گرم و نیمه مرطوب غربی و ناحیه گرم و خشک جنوبی تقسیم می‌شود (حاتمی و خوشحال، ۱۳۸۹)، لذا دارای پتانسیل‌های طبیعی و انسانی قابل ملاحظه‌ای جهت پیشبرد برنامه‌های ورزشی، به ویژه ورزش قهرمانی می‌باشد. این تحقیق سعی در شناسایی پتانسیل‌های موجود در استان فارس اعم از پتانسیل‌های طبیعی و جغرافیایی، منابع انسانی موجود (قهرمانان ورزشی، نیروهای متخصص) و تعداد اماکن، فضاها، تاسیسات و تجهیزات ورزشی در جهت پیشبرد برنامه‌های ورزشی دارد.

۲-۱) اهمیت و ارزش تحقیق:

آمایش سرزمین به تبعیت از تحولات اقتصادی، اجتماعی و سیاسی کشور همواره با فراز و نشیب‌هایی همراه بوده است. در شرایط کنونی که در طلیعه برنامه پنجم قرار داریم، شناخت این تحولات برای رسیدن به راه کارهای عملی و رفع تنگناها و موانع فراروی آمایش سرزمین بسیار حیاتی است. بررسی سیر تحولات آمایش سرزمین طی سال-های گذشته حکایت از آن دارد که موضوع رفع عدم تعادل‌ها و استفاده از قابلیت‌های سرزمینی یا بعبارت دیگر دستیابی به توسعه فضایی یکی از مهمترین دغدغه‌های نظام برنامه‌ریزی کشور بوده است. به همین دلیل نیز در سالیان گذشته اقدام‌هایی گسترده در قالب انجام طرح‌های مطالعاتی و تدوین قوانین و مقررات صورت گرفته است. اما به دلایل مختلف این اقدام‌ها به نتایج مورد نظر منجر نشده است (قندهاری، ۱۳۸۸).

جامعه بشری در شرایط کنونی جهان در رابطه با فضای مورد استفاده‌اش نمی‌تواند بدون مطالعات لازم و همه‌جانبه متکی به آینده‌نگری آمایش سرزمین و برنامه‌ریزی درازمدت به ویژه برای نسل‌های آینده به زندگی مطلوب ادامه دهد. ضرورت پژوهش و بررسی درباره مقوله توسعه و آمایش سرزمین ایجاب می‌کند که به منظور حداکثر استفاده از قابلیت‌ها و امکانات سرزمین برای هدف‌هایی که جامعه در پیش رو دارد با توجه به روند پیشرفت علم و دانش در جهان متحول امروز آمایش سرزمین تهیه و تنظیم گردد. آمایش سرزمین علم و دانش سازماندهی منطقی و عقلانی جنبه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی را شامل می‌شود و بعبارت دیگر سیمای موجود آتی توسعه یافتگی منطقه را از لحاظ محورهای توسعه و قطب‌های توسعه ترسیم می‌نماید (مفاهیم اقتصادی برنامه‌ریزی، ۱۳۶۱). با نگاهی دقیق به مفهوم آمایش سرزمین می‌توان به ضرورت استفاده از آن در حیطه ورزش پی برد.

۱-۳) اهداف پژوهش:

۱-۳-۱) هدف کلی :

هدف کلی این پژوهش تدوین سند آمایش ورزشی در استان فارس می باشد.

۱-۳-۲) اهداف فرعی پژوهش :

- بررسی تعداد نیروهای متخصص، (مربی و داور) در رشته های ورزشی مختلف.
- بررسی میزان امکانات و تجهیزات ورزشی موجود و سرانه ورزشی در استان.
- شناسایی و طبقه بندی ورزش های پر طرفدار و محبوب در استان فارس و شناسایی رشته هایی که پتانسیل و شانس کسب مدال در آنها وجود دارد .
- بررسی رشته های مدال آور در سطح استان و تعداد ورزشکاران موجود که در این رشته ها مدال کسب کرده اند.
- بررسی ویژگی های طبیعی و پتانسیل های جغرافیایی خاص در مناطق چهار گانه استان جهت انجام ورزش های مختلف.

۱-۴) سوال های تحقیق:

۱. چه تعداد نیروی متخصص (مربی و داور) در سطح استان فعالیت دارند؟
۲. چه امکانات و تجهیزات ورزشی در سطح استان وجود دارد و سرانه ورزشی استان چقدر است؟
۳. چه ورزش هایی به عنوان ورزش های پر طرفدار و محبوب در استان فارس شناخته می شوند و در استان چه ورزش هایی دارای پتانسیل و شانس کسب مدال هستند؟
۴. ورزشکاران استان در چه رشته هایی موفق به کسب مدال شده اند و چه تعداد ورزشکار در رشته های مختلف در حال فعالیت اند؟
۵. چه ویژگی های طبیعی و پتانسیل های جغرافیایی در راستای توسعه ورزش در استان فارس وجود دارد؟

۱-۵) تعاریف نظری واژه ها

آمایش: می توان از آمایش بعنوان سازمان دهی مطلوب فضا در جهت نیل به اهداف یاد کرد، بنابراین هدف کلی آمایش سرزمین سازمان دهی فضا به منظور بهره وری مطلوب از سرزمین در چارچوب منافع ملی است.

سند چشم انداز توسعه: سند چشم انداز بیست ساله ایران، سندی جهت تبیین افقی برای توسعه ایران در زمینه های مختلف فرهنگی، علمی، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی است که توسط مجمع تشخیص مصلحت نظام تدوین شده است. اجرای این چشم انداز از سال ۱۳۸۴ و در قالب چهار برنامه توسعه ۵ ساله انجام می گیرد. سال ۱۴۰۴ خورشیدی (۲۰۲۵ میلادی) افق چشم انداز است.

استان فارس: استان فارس یکی از ۳۱ استان ایران است که در بخش جنوبی این کشور واقع شده است. این استان با مساحتی در حدود ۱۲۲۰۶۰۸ کیلومتر مربع، پنجمین استان بزرگ و با جمعیتی معادل ۴،۵۲۸،۵۱۳ نفر، بر طبق